

СУЧАСНІ АСПЕКТИ БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГІЙ В СИСТЕМІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Цифрові технології активно впроваджуються у сферу публічних та приватних фінансів. Досягнення у фінансово-технічній сфері ставлять вчених із суб'єктами політико-правової ініціативи перед необхідністю дати пояснення новим явищам і, відповідно, розробити механізми регулювання видів суспільних відносин, відсутніх раніше. Поява поняття «криптоактивів» породило певні питання щодо їх значущості для фінансової індустрії, а також щодо можливих викликів у сфері правового регулювання [1]. Ставлення світових центробанків до електронної валюти лише за кілька останніх років пройшло шлях від повного заперечення можливості використання криптоактивів, до здійснення пілотних проєктів у межах розробки та запровадження національної цифрової валюти [2]. Криптоактиви – це технологічні інновації, які сьогодні стоять на початку формування нової цифрової економіки. Оскільки віртуальний актив існує у цифровій формі, здатність до обігу означає можливість його переказу чи передачі у такій формі. Очевидно, крім суто технологічних обмежень обігу віртуальних активів, мають існувати правові обмеження, створені задля врегулювання суспільних правовідносин щодо таких віртуальних активів, як із позиції публічного, так і приватного права. При цьому виникає низка закономірних питань щодо використання таких активів поряд з фіатними валютами. Одна з перешкод для розуміння так званих «нетипових» валют та активів, полягає у невиробленні понятійного апарату. Відмінності в теоретико-прикладному розумінні, пов'язані з визначенням цифрових валют, віртуальних валют, криптовалю, криптоактивів, і не завжди зрозуміло чи використовуються ці терміни взаємозамінно чи кожен з них має конкретне значення.

Правове регулювання криптоактивів у світі ґрунтується на різних підходах, починаючи від повної заборони та криміналізації будь-яких дій із криптоактивами до розробки державних аналогів, що передбачають, відповідно, механізми державного впливу. При цьому заперечення криптоактивів може свідчити про виведення за межі юридичної площини широкого спектру правовідносин.

Міжурядова організація Financial Action Task Force (*далі – FATF*), яка надає країнам світу експертну підтримку у питаннях розробки фінансових заходів щодо боротьби з відмиванням грошей, зазначає, що криптоактиви не загрожують глобальній фінансовій стабільності, але потребують моніторингу. Інноваційні рішення у сфері hi-tech, електронні продукти та пов'язані з ними послуги мають значний потенціал для стимулювання технологічних нововведень у сфері фінансів, підвищення ефективності та розширення охоплення фінансовими послугами всіх верств населення. Разом з тим, нові технології створюють можливості для різного роду зловживань, що пов'язані з легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом, або фінансуванням протизаконної діяльності. У зв'язку з цим FATF здійснює активні дії, пов'язані з моніторингом ризиків, зумовлених появою нових технологій. Необхідність розробки регулювання системи обігу криптовалю безпосередньо взаємопов'язана з правильним сприйняттям та усвідомленням її суті та закріпленням у національному законодавстві необхідних адміністративних та кримінально-правових механізмів. Цьому, в свою чергу, має сприяти складова розуміння теоретико-правових засад з урахуванням зарубіжного досвіду.

Сучасні дослідження у сфері правового забезпечення обігу віртуальних активів присвячені таким питанням як боротьба з крипто-злочинністю в ЄС, оподаткування криптоактивів, відмивання грошей за допомогою використання криптовалюти, міжнародне

співробітництво у розслідуванні економічних злочинів, пов'язаних з оборотом криптовалюти, особливості оподаткування криптоактивів в Україні, криптоактиви у системі податкової звітності, правові аспекти ринку криптоактивів та можливі загрози національній безпеці України. При цьому актуальними залишаються питання щодо стану нормативно-правового регулювання у сфері обігу віртуальних активів, а також визначення викликів прикладного спрямування.

Цифрові фінанси відіграють важливу роль у наданні фінансових послуг у Європейському Союзі (*далі - ЄС*). Швидкий прогрес у галузі оцифрування, аналізу даних та обчислювальних потужностей дозволяє використовувати новий спектр фінансових послуг та транзакцій, сприяючи розвитку інновацій. Зокрема, велику увагу привернули поширення та розвиток криптоактивів за допомогою цифрових фінансових технологій, оскільки вони можуть запропонувати певний потенціал для економічного розвитку, якщо будуть пом'якшені пов'язані з цим ризики. Криптоактиви надзвичайно швидко диверсифікуються відповідно до поточних структурних перетворень у технологіях, перевагах та використанні серед інвесторів і споживачів. Крім того, слід враховувати міжнародний аспект, пов'язаний з криптоактивами, оскільки криптоактиви за своєю природою є транскордонними, виходячи зі специфіки своїх технологічних особливостей.

Станом на 2020 рік, регулювання відносин у сфері використання криптоактивів та технології блокчейн у тому чи іншому вигляді було лише в десяти країнах. Вже з 2021 року країни почали активніше адаптувати законодавство до нових видів правовідносин. Проте, зазвичай зміни мали фрагментарний характер. В одних країнах зміни вносилися лише до податкового законодавства, в інших - до актів, що регулюють протидію тероризму або відмивання брудних грошей [3].

Криптоактиви та пов'язані з ними послуги можуть стимулювати інновації у фінансовому секторі та підвищувати його ефективність. Однак їх особливості відкривають і нові можливості для здійснення неправомірної діяльності. Можливість здійснювати швидкі транскордонні операції, яку дає технологія блокчейн, дозволяє не лише купувати, здійснювати переміщення та зберігання активів у цифровому вигляді (часто поза межами фінансового регулювання), а й зберігати таємницю особи відправника та одержувача коштів, що у свою чергу ускладнює своєчасне виявлення підозрілої діяльності. Згадані чинники створюють додаткові складності у межах здійснення компетентними владними органами діяльності з виявлення та розслідування окремих кримінально протиправних діянь.

Також, використання віртуальних активів пов'язане із стурбованістю відповідних державних інституцій щодо цілісності ринку, захисту прав споживачів, а також можливих наслідків для фінансової стабільності. Органи фінансового сектора в Європейському союзі здійснюють різні дії щодо криптоактивів у межах своїх повноважень: проводять роботу з криптоактивів, спрямовану на моніторинг їх впливу на глобальну фінансову стабільність та координацію зворотних заходів політики. В даний час відсутня загальна типологія криптоактивів та загальне розуміння того, як слід відноситися до криптоактивів з точки зору регулювання. У більшості юрисдикцій відсутнє законодавче регулювання щодо оподаткування криптовалют. Тому транзакції з віртуальними активами здійснюються в межах існуючих податкових режимів, заснованих на загальних принципах та відповідно до чинного регулювання національних податкових органів. На сьогоднішній день ряд криптовалютних бірж регулярно надсилають звіти вітчизняному регулятору, які містять дані користувачів [4].

Державні інституції, зокрема, Національний банк України, висловлюють повну зацікавленість у тому, щоб зробити обіг криптовалюти максимально зручним та безпечним, і максимально адаптувавши технологію до вимог усіх стейкхолдерів. Одночасно звертається увага на дискусію про ризики як для монетарної політики України, так і для її фінансової стабільності. Найбільше ризиків може виникнути саме в контексті монетарної

політики – вони полягають у появі емісійного центру (центрів) в Україні – та можливості їх впливу на політику Нацбанку.

Так, потенційними ризиками у поширенні криптовалют є:

- ризик заміщення національної валюти та виникнення паралельного грошового обігу за межами контролю з боку Національного банку;

- ризик використання віртуальних активів в обхід чинного державного регулювання та нагляду;

- ризики перетікання частини банківських депозитів у віртуальні активи та витіснення традиційного банкінгу, що може посилити загрози фінансової стабільності банківської системи та фінансової системи країни загалом [5].

Запорукою того, що ринок віртуальних активів в Україні буде працювати ефективно, є: 1) запровадження чіткої та однозначної термінології (зокрема, що охоплює суб'єктів та правовідносини, які існують в державах світу); 2) визначення правил взаємодії держави з учасниками ринку віртуальних активів та належний контроль за ними; 3) внесення змін та доповнень до адміністративного та кримінального законодавства України, в частині гарантування реалізації положень чинного законодавства України щодо функціонування системи віртуальних активів; 4) застосування конкретних заходів відповідальності за допущені порушення на ринку віртуальних активів.

Список використаних джерел:

1. Saulnier, J., & Giustacchini, I. (2020). *Digital Finance: Emerging Risks in Crypto-assets: Regulatory and Supervisory Challenges in the Area of Financial Services, Institutions and Markets: European Added Value Assessment*. European Parliament. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/654177/EPRS_STU\(2020\)654177_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2020/654177/EPRS_STU(2020)654177_EN.pdf)
2. Peneder, M. (2021). Digitization and the evolution of money as a social technology of account. *Journal of Evolutionary Economics*, 1-29. <https://link.springer.com/article/10.1007/s00191-021-00729-4>
3. Navamani, T. M. (2021). A Review on Cryptocurrencies Security. *Journal of Applied Security Research*, 1-21. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19361610.2021.1933322>
4. Co, N. O. (2021). Regulation of Cryptocurrency in Various Jurisdiction across the World. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3841589
5. Elliptic (2020). Financial Crime Typologies in Cryptoassets The Concise Guide for Compliance Leaders <https://www.elliptic.co/resources/typologies-concise-guide-crypto-leaders>